Europejskie doświadczenia dla edukacji włączającej w świętokrzyskich szkołach

Świętokrzyskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach realizowało międzynarodowy projekt INTEGRA w ramach programu Erasmus+.

Współczesna szkoła zmienia się wraz z potrzebami uczniów. W klasach ogólnodostępnych uczy się coraz więcej dzieci i młodzieży wymagających zróżnicowanych form wsparcia i indywidualnego podejścia.

Od europejskich doświadczeń do świętokrzyskich szkół

W styczniu 2023 r. ŚCDN w Kielcach otrzymało Akredytację w ramach programu Erasmus+ na lata 2022–2027 przyznaną przez Fundację Rozwoju Systemu Edukacji w Warszawie. Dzięki dofinansowaniu 1 czerwca 2025 r. rozpoczęła się realizacja INTEGRY – drugiego z trzech zaplanowanych projektów. Jego zasadniczym celem było przygotowanie kadry ŚCDN do wspierania nauczycieli, dyrektorów i innych pracowników oświaty województwa świętokrzyskiego we wprowadzaniu edukacji włączającej. Istotą projektu było zdobycie wiedzy i doświadczeń, które w bieżącym roku szkolnym są przekazywane nauczycielom regionu. W projekcie uczestniczyło jedenastu nauczycieli konsultantów i specjalistów ŚCDN w Kielcach. Odwiedzili szkoły: w Danii, Niemczech, Francji, Portugalii, Hiszpanii i na Malcie.

Wyjazdy uczestników projektu miały dwie formy. Pierwszą były obserwacje pracy nauczycieli i specjalistów, organizacji przestrzeni szkolnej, relacji pomiędzy uczniami i kadrą oraz sposobów wspierania młodych ludzi o różnych potrzebach. Drugą – międzynarodowe kursy, w których uczestniczyli przedstawiciele różnych państw europejskich. Obie formy, oprócz zdobywania wiedzy, dały możliwość porównania doświadczeń, dyskusji o rozwiązaniach funkcjonujących w poszczególnych systemach edukacji oraz wspólnego poszukiwania odpowiedzi na problemy, z którymi mierzą się współczesne szkoły.

Szkoła przygotowana na różnorodność

Interesujących doświadczeń dostarczyły obserwacje pracy m.in. w Danii i Portugalii. W jednej z duńskich szkół średnich już sama przestrzeń pokazała, że potrzeby uczniów można uwzględniać na wielu poziomach. Na korytarzach znajdowały się miejsca umożliwiające wyciszenie się, chwilowe odizolowanie od nadmiaru bodźców czy indywidualną pracę. Dostępne były również niewielkie sale przeznaczone do pracy w mniejszych grupach. Co istotne, nie były to przestrzenie tworzone wyłącznie dla określonej grupy młodzieży. Mogli z nich korzystać wszyscy uczniowie, kiedy tego potrzebowali. Wsparcie zapewniał zespół osób zajmujących się różnymi potrzebami młodzieży. W duńskiej szkole funkcjonowało

Dofinansowane przez Unię Europejską

m.in. wsparcie dla uczniów z dysleksją oraz osób w spektrum autyzmu. Pomoc nie ograniczała się przy tym wyłącznie do poprawy wyników w nauce. Szkoła zwracała uwagę również na dobrostan młodych ludzi oraz trudności związane z ich sytuacją rodzinną, emocjonalną czy poszukiwaniem własnej drogi. Jednym z najważniejszych spostrzeżeń przywiezionych z Danii było jednak coś jeszcze – naturalność, z jaką społeczność szkolna podchodziła do różnorodności. Uczeń korzystający ze wsparcia pozostawał przede wszystkim częścią tej samej społeczności. Pomoc nie prowadziła do jego niepotrzebnego izolowania czy stygmatyzowania.

Dostrzeganie mocnych stron ucznia

Inne interesujące doświadczenia przyniosła Portugalia. Tamtejsze rozwiązania organizacyjne pod wieloma względami przypominały system znany z polskich szkół. Tworzone były plany wsparcia, nauczyciele otrzymywali informacje o potrzebach ucznia, a procesowi towarzyszyła odpowiednia dokumentacja. Szczególną uwagę zwracał jednak sposób budowania szkolnej społeczności i dostrzegania potencjału młodych ludzi. Uczniowie otrzymywali przestrzeń do prezentowania swoich zainteresowań i pasji – nie tylko tych bezpośrednio związanych z osiągnięciami szkolnymi. Mogli pokazywać swoje umiejętności konstruktorskie, informatyczne czy inne zainteresowania. Podczas wizyty przedstawicieli ŚCDN swoje pasje prezentował m.in. uczeń w spektrum autyzmu, który w języku angielskim opowiadał międzynarodowej grupie nauczycieli o tym, czym się interesuje. To przykłady pokazujące ważną zasadę – zamiast patrzeć na ucznia przede wszystkim przez pryzmat jego trudności, warto stworzyć mu możliwość pokazania tego, w czym jest dobry.

Edukacja włączająca nie oznacza osobnej lekcji dla każdego

Doświadczenia zebrane podczas realizacji INTEGRY prowadzą do ważnego wniosku. Edukacja włączająca nie powinna oznaczać tworzenia całkowicie odrębnego sposobu nauczania dla każdego rodzaju specjalnej potrzeby. Europejskie doświadczenia pokazały znaczenie uniwersalnego projektowania w edukacji (ang. Universal Design for Learning, UDL). Chodzi o takie planowanie lekcji, materiałów, metod pracy i środowiska uczenia się, aby od początku były one dostępne dla możliwie szerokiej grupy uczniów. Nie eliminuje to indywidualizacji. Zmienia jednak punkt wyjścia. Zamiast najpierw tworzyć jedno rozwiązanie dla większości, a później zastanawiać się, jak dostosować je dla kolejnych uczniów, można już na etapie planowania uwzględniać różnorodność klasy. Rozwiązanie przygotowane z myślą o uczniu ze szczególnymi potrzebami może przecież okazać się pomocne również dla wielu jego kolegów i koleżanek.

Doskonalenie nauczycieli

Doświadczenia zgromadzone w różnych państwach europejskich są wykorzystywane do przygotowania szkoleń stacjonarnych i online dla nauczycieli, dyrektorów, pedagogów oraz innych pracowników szkół. Dzięki temu z efektów projektu może skorzystać znacznie większa grupa osób niż tylko jego bezpośredni uczestnicy. Powstały również scenariusze zajęć uwzględniające zasady uniwersalnego projektowania w edukacji oraz indywidualizację procesu nauczania. Znajdą się w nich konkretne rozwiązania dydaktyczne, przykłady dostosowań oraz

propozycje narzędzi wspierających uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Materiały zostały udostępnione na stronie internetowej ŚCDN w Kielcach.

Łukasz Foks
specjalista ds. promocji i marketingu ŚCDN

Dofinansowane przez Unię Europejską